

UN DOCUMENT NECUNOSCUȚ REFERITOR LA ILUMINATUL CU PETROL AL CONSTANTINOPOLULUI ÎNTRE ANII 1857—1897

CLEOPATRA IONESCU

În țara noastră țițeiul a fost cunoscut și folosit din timpurile cele mai vechi. Despre existența acestuia ne vorbesc „focurile nestinse din regiunea Lopătari (Buzău) vestite încă din vremea romanilor, care le socoteau, ca și localnicii, o mărturie a puterii zeilor și veneau să se închine lor“¹. Atîta vreme cît nevoile de țiței și păcură erau restrînse, țărani îl strîngeau cu găleata, îl adunau de la suprafața băltoacelor, din locuri mai joase și văi. Mai tirziu se săpau gropi continuate cu șanțuri în care se aduna țițeiul. Pe măsură ce cererea de țiței crește, vechile metode de extragere se dovedeau a fi cu totul necorespunzătoare. Nu mai era suficient țițeiul care apărea singur la suprafața pămîntului. El trebuia căutat și scos din pămînt, operațiune care s-a făcut prin folosirea băilor, „gropi săpate cu grije avînd laturile de 4—5 m în lungime și 18—20 în adîncime“ avînd „pereți întăriți cu scînduri“, prevăzuți cu „trepte pentru a ușura coborîrea pînă în fundul gropii“. Cînd nici băile n-au mai puut satisface cererea de păcură s-a procedat la căutarea țițeiului la adîncimi mai mari, trecîndu-se la săparea puțurilor. Acestea „aveau o secțiune de 1,20 m. pînă la 1,50 m. în adîncime ajungeau pînă la 40—50 m.“²

În județul Dimbovița se atestă documentar încă din anul 1855 exploatarea de petrol prin folosirea puțurilor: „Teodor Cincan, un țaran pușar asociat cu Fotache Mihăilescu din Tirgoșițe luase concesiune de la Ministrul Cultelor, la 24 noiembrie 1855, exploatarea de pe moșia Colibași.“³ În anul 1856, se constată exploatarea petrolului în localita-

¹ Gh. Ravaș, *Din istoria petrolului românesc*, ed. 1955, p. 8.

² *Ibidem*, p. 14.

³ C. Alimănășteanu, *40 ani din istoria petrolului din România*, București 1906, p. 3.

tea Glodeni „Primul care a arendat pământuri petroliere la Glodeni a fost Th. Mehedinteanu printr-un trimis al său“⁴, urmat de Ghica Simionescu. Din statistica producției și valorii petrolului brut pe județe pe perioada 1857—1890, se constată că singurele județe producătoare de țiței în Țara Românească erau Dimbovița și Prahova, mai târziu adăugându-se și Buzăul. În anul 1857 în județul Dimbovița era „o producție de 55 tone ajungând în anul 1890 la 25.000 tone, iar județul Prahova producea în anul 1890 numai 10.500 tone“⁵. Este cunoscut faptul că păcura era folosită în Țara Românească iar „cătore sfârșitul secolului XVIII se exportă țiței în Ardeal prin Brașov și în Turcia prin porturile Galați, Brăila, Călărași, Giurgiu, și Oltenița“⁶.

Importanța economică a acestui produs a crescut din momentul cînd din el s-a putut obține prin distilare petrolul lampant. În preajma anului 1857 existau mici rafinării rudimentare în județele Dimbovița și Prahova. Așa se explică faptul că la 30 august 1858 „fiind ziua onomastică a măriei sale prințul caimacam, administrația a pus la cale cele de cuvîntă pentru a săvîrși cuvenita țere monie și tedeumul de la sfînta Mitropolie“⁷. Cu ocazia acestui eveniment, pentru iluminarea orașului, pe lîngă seu, s-au folosit și „trei vedre păcură“⁸.

În anul 1859 ianuarie 19, Poliția orașului Tirgoviște scrie maghisstratului că pentru iluminarea orașului cu ocazia sărbătorii alegerii noului domn să ia măsuri ca să umple cu seu cele 2 400 ulcele și cerea să cumpere „opt vedre de păcură și s-o trimeată poliții, fiind trebuincioasă pentru aprinderea masalalelor în arătata seară“⁹.

În orașul Ploiești primii care au reușit pe scară industrială să fabrice petrol lampant au fost Marin Mehedinteanu și Eduard Madasch. În orașul Tirgoviște au existat astfel de exploatatori. Documentele menționează pe Costache Negoescu, care este solicitat a procura „păcură de cea mai bună calitate pentru iluminarea orașului cu ocazia sărbătoririi Unirii“¹⁰. Pe lîngă faptul că petrolul lampant obținut de la rafinăriile menționate se folosea la iluminatul unor orașe din cuprinsul Țării Românești, din fondul Întreprinderile I. Grigorescu, unul din cei mai vechi industriași și exploatatori de petrol din județul Dimbovița, ne-a rămas informația că, în anul 1857, țările române erau exportatoare de petrol lampant. Astfel, din copia de pe raportul Consulatului General al României la Constantinopol, trimisă către Ministerul Afacerilor Straine sub nr. 1547 din 9 noiembrie 1897 se spune: „Acum vre-o 40 ani cînd s-au introdus lămpile de gaz în Constantinopol, petrolul se aducea din

⁴ Moniteur du pétrole roumain, anul VIII, vol. 8, iulie 1907, nr. 19, p. 542.

⁵ Statistica minieră a României pe anul 1925, Buc., 1925, p. 32.

⁶ Gh. Ravaș, Op. cit., p. 22.

⁷ Fil. Arh. Stat. Dimbovița, Prim. or. Tirgoviște, inv. 3/1858, fila 16,

⁸ Ibidem, fila 17.

⁹ Fil. Arh. Stat. Dimbovița, Prim. or. Tirgoviște, inv. 5/1859, fila 8.

¹⁰ Ibidem, fila 45.

România“¹¹. Acest export de petrol lampant se făcea în condițiile stării proaste a căilor de comunicație, precum și ale inexistenței căilor ferate.

Drumurile naturale impracticabile pentru transporturile grele, insuficiența cărăușiei făcea ca acest petrol să fie transportat din țările române în Turcia „în damigene“. În anii următori și alți întreprinzători din țară au construit rafinării în diferite localități, mai ales în apropierea regiunilor din care se extragea țiței. Aceste distilării erau rudimentare „alcătuite dintr-un simplu cazan de fier încălzit direct la un foc întreținut cu lemne“¹²

Inginerul A. Saligny afirmă că fabricile industriei petrolului sînt într-o stare atît de primitivă, încît nu merită nici o atenție față de produsele ce le pun în comerț¹³.

Trădînd interesele naționale în favoarea capitaliștilor de peste hotare, clasele stăpînitoare din România au înlesnit prin legi și măsuri administrative pătrunderea capitalului străin în economia țării. Zăcămintele de țiței din patria noastră au atras de timpuriu interesele capitaliștilor din Occidentul Europei și, în anul 1864, se înființează prima societate de petrol cu capital străin „Valahien Petroleum Company Ltd. care își propune să cumpere și să exploateze terenuri petroliere în țara noastră“¹⁴. Aceasta era creația unui grup de bancheri englezi și francezi din fruntea Băncii Imperiale Otomane din Constantinopol, care instalase înainte de anul 1855 o sucursală la Galați.

Exportul de produse petroliere era îndreptat spre țările care își aveau capitalul în patria noastră. Rafinăriile din România erau slab înzestrate pentru o producție petrolieră de calitate. La starea de înapoiere a industriei de extracție și de prelucrare a țițeiului se adaugă lipsa aproape completă a unei industrii producătoare de utilaj petrolier. Cu toate aceste neajunsuri producția de produse petroliere crește. În această perioadă pe plan mondial se evidențiază petrolul american.

Favorizat de dezvoltarea mijloacelor de transport și prin calitatea sa petrolul american începe să fie exportat în Turcia. Transportul nu se mai făcea în damigene, ci în tinichele ambalate în lăzi și butoaie.

La apariția sa pe piața orașului Constantinopol „petrolul american se vindea cu 110—120 piaștri (25—27 fr.) lada de două tinichele, fiecare tinichea avînd 18 800 litri“¹⁵. Acesta ajunge să fie singurul petrol folosit pentru iluminarea orașului Constantinopol — „e superior în calitate, nu degajează absolut nici un miros, e mai luminos și se consumă mai încet“.

¹¹ Fil. Arh. D-vița, Întrep. I. Grigorescu Tîrgoviște, inv. 11/1897, fila 16.

²¹ Gh. Ravaș. Op. cit., p. 30.

¹³ Istoricul dezvoltării tehnicii în România 1881—1931, vol. III, p. 74.

¹⁴ Gh. Ravaș. Op. cit., p. 41.

¹⁵ Fil. Arh. Stat D-vița, Întrep. I. Grigorescu Tîrgoviște, inv. 11/1897, fila 16.

Iluminarea oraşului Constantinopol cu petrol american a durat pînă în jurul anului 1882. De la această dată „s-a arătat şi petrolul rusesc, care cu preţurile sale scăzute, a reuşit să gonească tot mai mult pe cel american şi să furnizeze aproape singur întreaga capitală a imperiului“.

Petrolul lampant exportat din Rusia, în Turcia, se vindea mult mai ieftin decît cel american, preţurile fiind în continuă descreştere „petrolul rusesc a început să se vînză cu 45—46 piaştri“, iar în anul 1897 „preţul a scăzut la 28—35 piaştri după sezoane : la depozit (vama neplătită) se cumpără lada cu 16—17 piaştri“.

Statistica vamală a Imperiului Otoman pe anul 1892, arată un import de 2 040 683 lăzi de petrol şi 268 360 kg în butoaie, reprezentînd o valoare totală de 11 231 715 fr.

„În anul 1893 valoarea importului de petrol lampant în Imperiul Otoman dă o mică scădere şi anume 2 081 112 lăzi şi 2 351 473 kg în butoaie în valoare totală de 10 131 612 fr.“

Din anul 1893 pînă în anul 1897, importul de petrol lampant în oraşul Constantinopol creşte: „intră în capitală pe fiecare an 650—680 000 lăzi de petrol rusesc şi 6—8 000 lăzi petrol american“.

Cei mai mari comercianţi de petrol la Constantinopol au fost : „Societatea pentru transportul naphthurilor din Caspica şi Arvanitidis“.

Cu toate că petrolul românesc a fost repede înlăturat de cel american, aceasta nu înseamnă că în România producţia de petrol a stagnat. Dimpotrivă, ca urmare a convenţiei din anul 1876, în industria petrolieră îşi face apariţia şi capitolul austro-ungar care prin „Societatea „Suchard & Com.“ din Viena a obţinut în anul 1879, terenuri petroliere la Moreni şi Colibaşi“¹⁶.

Documentul menţionat mai înainte prezintă importanţa prin faptul că dovedeşte folosirea petrolului lampant românesc în anul 1857, pentru iluminarea oraşului Constantinopol, şi totodată a fost cea de a doua capitală din Europa, după Bucureşti, care a introdus la iluminarea străzilor petrol lampant, urmat de capitala Austriei — Viena — 1859.

UN DOCUMENT RELATIF À L'INTRODUCTION DE L'ÉCLAIRAGE DE LA VILLE DE CONSTANTINOPLE AVEC DU PÉTROLE LAMPANT PENDANT LA PÉRIODE DE 1857 à 1897

— Résumé —

Dans le département de Dimboviţa l'exploitation du pétrole est attestée par des documents dès 1855, donc de la deuxième moitié du XIX-e siècle. De 1875 à 1890 seuls les départements de Dimboviţa et de Prahova produisaient du pétrole lampant, dont les raffineries appartenaient à Marin Mehedinţeanu et à Edouard Madasch.

¹⁶ Gh. Răvaş. Op. cit., p. 44.

Au XVII-e siècle les Pays Roumains exportaient seulement de l'huile minérale naturelle, mais en partant de la seconde moitié du XIX-e siècle on exportait aussi du pétrole lampant produit par les raffineries citées ci-dessus. La copie du rapport du Consulat Général de la Roumaine à Constantinople, envoyé au Ministère des Affaires Etrangères, no. 1547/le 9 novembre 1897, prouve que le pétrole lampant, utilisé dans cette ville dès 1857, était importé de Roumanie. Plus tard il sera remplacé par le pétrole importé de l'Amérique, qui était d'une meilleure qualité et puis par celui importé de Russie qui était meilleur marché.

La valeur totale de l'importation du pétrole à Constantinople atteint en 1892 le chiffre de 11.231.715 francs et en 1893 elle hausse toujours jusqu'en 1897.

La „Société pour le transport des naphtes de la Mer Caspique et Arvanitidis“ comprenait les plus grands marchands de pétrole de Constantinople. Le document que nous avons présenté ci-dessus a son importance particulière, parce qu'il prouve l'utilisation du pétrole lampant roumain pour l'éclairage de la ville de Constantinople dès 1857 et il prouve aussi que celle-ci a été la deuxième capitale de l'Europe, qui avait introduit l'éclairage au pétrole, la première étant Bucarest, suivie ensuite par Vienne en 1859.